

личностные характеристики переводчика, особенно, его установка на креативность, изобретательность, оригинальность. В основе выбора соответствия у относительно гомогенной группы респондентов лежат разные факторы, напрямую зависящие от способности интерпретировать лексический нонсенс. Несмотря на разнообразие переводов, можно проследить общие тенденции в выборе и/или создании переводческого соответствия.

Перспективы состоят в изучении ассоциативного аспекта перевода лексического нонсенса.

БИБЛІОГРАФІЯ

1. Балаганов Д.В. Когнитивные процедуры понимания в письменном переводе: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 / Д.В. Балаганов. – М., 2002. – 24 с.
2. Вороніна К.В. Інтерпретаційний потенціал лексичного нонсенсу / К.В. Вороніна, О.В. Ребрій // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 115. – С. 96-100.
3. Комиссаров В.Н. Переводоведение в XX веке: некоторые итоги / В.Н. Комиссаров // Тетради переводчика. – М: МГЛУ, 1999. – Вып. № 24. – С. 4-20.
4. Овсянникова Е.В. Эксперимент в переводоведении / Е.В. Овсянникова // Вісник Сумського державного університету. Сер.: Філологічні науки. – Суми: СумДУ, 2003. – С. 183-187.
5. Плющ М.Я. Граматика української мови: У 2 ч. – Ч. I.: Морфеміка. Словотвір. Морфологія / М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 2005. – 286 с.
6. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія / О.В. Ребрій. – Х.: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
7. Рецкер Я.И. О переводческом эксперименте / Я.И. Рецкер // Тетради переводчика: науч.-теор. сб – М: МГЛУ, 1974 (а). – Вып. 11. – С. 31-40.
8. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер. – М.: Международные отношения, 1974 (б). – 216 с.
9. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін.; За ред. А.П. Грищенка. 2-ге вид., перероб. і доповн. – К.: Вища школа., 1997. – 493 с.
10. Сыроваткин С.Н. Теория перевода в аспекте функциональной семиотики: [учебное пособие] / С.Н. Сыроваткин. – Калинин: Калининский государственный университет, 1978. – 84 с.
11. Швейцер А.Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты / А.Д. Швейцер. – М.: Наука, 1988. – 215 с.
12. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Electronic resource]. – Access : <http://dictionary.cambridge.org/>
13. Kussmaul P. Think-Aloud Protocol Analysis / P. Kussmaul, S. Tirk-konen-Condit // Translation Studies TTR : traduction, terminologie, redaction. – 1995. – Vol. 8, № 1. – P. 177-199.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Камілла Вороніна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу англійської мови, доцент кафедри англійської мови ХНУ ім. В.Н. Каразіна.

Наукові інтереси: актуальні проблеми германістики, теорія перекладу.

АДАПТАЦІЯ В АУДІОВІЗУАЛЬНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Вікторія ВОСТРЕЦОВА (Горлівка, Україна)

У статті розглядаються питання адаптації іноземних фільмів у процесі їх перекладу іншими мовами. Авторка фокусує увагу на основних чинниках, які впливають на вибір виду аудіовізуального перекладу, групах глядачів, для яких необхідно адаптувати фільм під час перекладу.

Ключові слова: аудіовізуальний переклад, дублювання, субтитрування, закадровий переклад, синхронізація, адаптація, доместикація, форенізація.

The article deals with the issues of foreign films adaptation while translating them into other languages. The author focuses her attention on the major factors influencing the choice of audiotranslation type, groups of viewers, whom a film should be adapted for during its translation.

Keywords: audiovisual translation, dubbing, voice-over, synchronization, adaptation, domestication, foreignization.

Комунікація між країнами та націями передбачає обмін усіма здобутками та доробками таких націй та країн за допомогою перекладу. Як відомо, перекладу піддаються літературні твори, офіційні документи, й окремою групою виступають досягнення кіноіндустрії. Аудіовізуальний переклад як один із спеціальних видів перекладу може мати різний ступінь адаптованості, який головним чином залежить від реципієнтів, тобто глядацької аудиторії перекладеного аудіовізуального продукту. У дослідженнях українських науковців основна увага приділяється визначенню та вивченню видів аудіовізуального перекладу (А.Є. Кулікова, Н.В. Розумєнко), закордонні автори мають більш розширений діапазон

досліджень, який охоплює групи глядачів, стандарти для укладання субтитрів, культурну інтерференцію (Р.А. Матасов, В.Е. Горшкова, F. Karamitroglou, J. Neves, Z. Pettit). Проте недостатньо висвітленим залишається питання про підстави для адаптування тексту перекладу. Мета цієї статті полягає у виокремленні основних чинників, які впливають на вибір виду аудіовізуального перекладу. Актуальність обраної теми обумовлюється необхідністю детального дослідження чинників впливу для визначення ступеня необхідної адаптації тексту перекладу.

На сьогоднішній день лідером по виробництву фільмів різних жанрів залишаються Сполучені Штати Америки. Отже, основною мовою, з якої здійснюється переклад більшості фільмів різних жанрів виступає англійська мова. Переклад кінотексту (аудіовізуальний переклад) може здійснюватися декількома шляхами. Основні з них – це дублювання, субтитрування та закадровий переклад. Кожен з видів має свої переваги та переваги та переваги в порівнянні з іншими видами аудіовізуального перекладу. Уважається, що дублювання найбільш прийнятне для країн, населення яких не виказує інтерес до вивчення іноземних мов. Субтитрування ж навпаки, виявляється доречним для країн, населення яких зацікавлене в такому вивченні, або ж це населення користується декількома мовами в повсякденному житті. Закадровий переклад використовують в основному в таких країнах, які не можуть дозволити собі робити дубляж великої кількості фільмів, адже дубляж вимагає великих капіталовкладень.

Більшість дослідників вважають, що дуже складно визначити, який з видів аудіовізуального перекладу кращий, проте існують три чинники, що впливають на вибір виду: 1) економічні причини, 2) тривалість виготовлення продукту та 3) очікування, бажання та можливості аудиторії. Перший чинник виходить із матеріального добробуту замовника перекладу. Як уже було зазначено найдорожчий шлях здійснення аудіовізуального перекладу – це дублювання, за ним йде субтитрування, далі – багатоголосий закадровий переклад і одноголосий закадровий переклад.

Історія аудіовізуального перекладу показує, що дублюванню надають перевагу розвинуті країни із стабільними економікою й добробутом, такі як Франція, Німеччина, Італія, Іспанія. Необхідно додати, що для Франції ще одним головним чинником вибору дублювання став той факт, що французи виступають за чистоту своєї мови й не бажають погоджуватися на втручання інших мов навіть з екрану. Французи звикли всюди чути свою мову, адже кіноіндустрія Франції вважається одним із головних постачальників внутрішнього кіноринку. Отже, французький глядач вимагає повного одомашнення іноземних фільмів. Окремою групою виступають три інші країни. Причина вибору дублювання цими країнами відрізняється від попередньої. Як відомо, Німеччина, Італія й Іспанія – це країни, в яких певний час домінував фашистський режим. Диктатори цих країн уважали, що сприйняття своєї мови на слух підтверджує її важливість і сприяє укріпленню національної свідомості [7].

Презентація фільмів з субтитрами характерна для таких країн, як Голландія, Норвегія, Швеція, Данія, Греція, Бельгія. Велика кількість імпортованих фільмів збільшує попит на аудіовізуальний переклад. Для Бельгії знаходимо іншу причину використання субтитрування замість дублювання – це двомовність цієї країни. Зрозуміло, що зробити субтитри на двох мовах набагато легше, ніж зробити два варіанта дубляжу одного й того ж фільму. Така ж ситуація характерна й для інших країн, в яких офіційно функціонують дві мови, наприклад, для Канади та Фінляндії.

До третьої групи в основному належать країни, які не можуть у фінансовому плані дозволити собі дублювання, а інколи й субтитрування (якщо говорити про якісний переклад і не брати до уваги численні переклади невідомих перекладацьких агентств), а отже використовують закадровий переклад – Росія, Україна, Польща та ін. Закадровий переклад вважається найдешевшим видом перекладу фільмів у порівнянні з дублюванням та субтитруванням, адже підготовка такого виду перекладу вимагає менше коштів, часу, робітників. Характерна риса закадрового перекладу в Росії та Україні на відміну від деяких європейських або інших країн світу – це двоголосність, при якій усі чоловічі голоси озвучує

чоловік, а всі жіночі – жінка, проте, інколи зустрічається й третій голос для озвучування дитячого голосу.

В Україні така ситуація була не завжди, адже в січні 2006 року вийшла постанова Кабінету Міністрів України, що передбачала поступовий перехід вітчизняного кінопрокату на український дубляж [1], і встановлювала „квоту обов’язкового дублювання (озвучення, субтитрування) українською мовою іноземних фільмів для прокату, демонстрування, публічного комерційного відео та домашнього відео (у відсотках загальної кількості фільмокопій): з 1 вересня 2006 р. – не менше 20; з 1 січня 2007 р. – не менше 50; з 1 липня 2007 р. – не менше 70” [5]. Наприкінці 2010 року цю постанову було скасовано, і дублювання іноземних фільмів українською мовою стало необов’язковим, тому знов найбільш поширеним став закадровий переклад. Для передачі російськомовних фільмів, однак, найбільш розповсюдженим залишається субтитрування. Зазначена ситуація стала прикладом адаптації в аудіовізуальному перекладі, викликаній політикою країни по підвищенню статусу української мови.

Як уже було зазначено, на вибір того чи іншого виду аудіовізуального перекладу впливає не тільки економічний чинник, але й часовий чинник, під яким ми маємо на увазі час, витрачений на підготовку перекладеної версії фільму. Найбільше часу на підготовку вимагає дублювання, адже фільм проходить чотири великі стадії підготовки: а) розпізнавання (виявлення особливостей мовлення та шумових ефектів), б) переклад (підготовка літературного перекладу тексту діалогу), в) синхронізація (підготовка тексту з урахування рухів губ), г) озвучування. Субтитрування проходить в три етапи: а) визначення часу початку та завершення репліки, б) переклад, в) підготовка субтитрів. Для закадрового перекладу головними етапами виступають: а) переклад та б) озвучування.

Проте, на думку дослідників аудіовізуального перекладу, закадровий переклад не можна характеризувати просто як „дешевий вид перекладу” або „недосконалий дубляж”, який використовується у випадку, коли замовник та/або виконавець не може фінансово й технічно дозволити собі дублювання. Саме закадровий переклад інколи розглядають в якості „золотої середини” при виборі між стратегіями доместикації (одомашнення) і форенізації (збереження рис іншомовності, „іноземного відтінка”) [6], які, як відомо, „можуть використовуватися не тільки при перекладі художніх текстів, але й для передачі інших видів текстів, наприклад, рекламних текстів або текстів фільмів різних жанрів” [2: 105].

Важливо наголосити, що закадровий переклад може використовуватися для фільму будь-якого жанру. Проте, для кожного жанру існують свої вимоги та відмінності. Особа, відповідальна за підготовку аудіовізуального перекладу повинна також розмежовувати типи фільмів (документальні, мультиплікаційні, художні) та брати до уваги характер цільової аудиторії, а саме вік, освіченість, віросповідання, належність до певної професійної групи, тощо. Зрозуміло, що основна аудиторія документальних фільмів, присвячених спеціальній темі – це освічені дорослі, мультиплікаційних фільмів – діти, художніх фільмів – дорослі різного віку, статусу, професії, тощо. Отже, кожний фільм повинен бути адаптованим під конкретну глядацьку аудиторію.

До третьої вже зазначеної групи чинників впливу на вибір виду аудіовізуального перекладу входять очікування, бажання та можливості аудиторії. Як уже зазначалося в попередніх статтях [3; 4], реципієнтів аудіовізуальної продукції можна поділити за двома основними аспектами: вікова категорія та фізичні можливості глядачів. Зрозуміло, що переклад одного й того ж аудіовізуального продукту для глядачів різного віку буде значно відрізнятися. Обсяг тезаурусу дитини значно менший за такий дорослої людини, швидкість сприйняття інформації дитиною також значно менша за швидкість дорослого. На вибір способу перекладу фільму впливає також його тип (документальний, художній, мультиплікаційний) та його жанр (комедія, драма, вестерн, тощо).

На остаточний результат роботи над аудіовізуальним продуктом впливає розуміння факту, для якої групи глядачів за фізичними можливостями готують переклад: для глядачів з нормальними слухом та зором, з обмеженими слуховими або зоровими можливостями, або для глядачів без слуху або зору.

Ступінь глухоти, вік, довіра субтитрам, а також рівень грамотності повинні враховуватись при укладанні субтитрів. Наприклад, для людей, які користуються більш ніж одним органом чуття, субтитри можуть бути корисними, якщо людина недочула якесь слово. Для людини, яка покладається в основному на субтитри, найважливішим вважається чинник швидкості, адже читання не може бути таким само швидким як прослуховування. І тому, при занадто швидкому темпі субтитрування може бути незрозумілим сюжет [8]. Отже, спрямованість субтитрів на ту чи іншу цільову аудиторію визначає їх форму, структуру, наповнення, тому субтитри, призначені для людей з вадами слуху, обов'язково передають звукові елементи фільму (музичні композиції, шумові елементи, наприклад, звук розбитого вікна, скрипіння дверей, звук чихання або кашлю, тощо). При цьому будь-який глядач може обирати в меню, який тип субтитрів використовувати – для здорових людей або людей з вадами слуху. Для людей без вад слуху фонова інформація непотрібна, адже вони самі чують все, що лунає за кадром. Одним виключенням можна вважати укладання міжмовних субтитрів із включенням фонової інформації з навчальною метою, тобто, коли фільм буде використовуватися для навчання або вивчення іноземної мови. Тут можна говорити про адаптацію перекладу фільму з урахуванням очікувань та бажань глядача (глядач бажає вивчити іноземну мову з використанням субтитрів і очікує, що субтитри будуть містити всю необхідну інформацію).

Представлені чинники дозволяють говорити про те, що при здійсненні аудіовізуального перекладу текст повинен адаптуватися в залежності від економічних, політичних та культурних вимог країни, для якої здійснюється переклад, а також від конкретної групи глядачів, які виступають реципієнтами того чи іншого типу або жанру фільма. Перспективним вважається подальше детальне дослідження груп реципієнтів і розробка конкретних норм, вимог та правил підготовки перекладу для таких груп реципієнтів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бурнашов І. Ю. Проблеми дублювання зарубіжних фільмів українською мовою (оглядова довідка за матеріалами преси) [Електронний ресурс] / І. Ю. Бурнашов. – 2013. – Режим доступу : <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/109203.jsessionid=71616BF4176BC1D596B6D0CC219ECF36>.
2. Вострецова В. О. Застосування доместикації та форенізації при перекладі текстів різних типів / В. О. Вострецова // Наукові записки. – Вип. 116. – Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – С. 103-106.
3. Вострецова В. О. Навчання внутрішньомовному субтитруванню кінофільмів / В. О. Вострецова // Сучасні напрямки викладання гуманітарних дисциплін у середніх та вищих навчальних закладах: мова, література, історія : матер. III Міжнар. наук. конф., 23-24 квітня 2013 р. – Ч. 1. – Горлівка : Вид-во ГПМ ДВНЗ „ДДПУ”, 2013. – С. 118-120.
4. Вострецова В. О. Специфіка перекладу фільмів для людей з вадами слуху / В. О. Вострецова // Сучасні напрямки викладання гуманітарних дисциплін у середніх та вищих навчальних закладах: мова, література, історія : матер. II Міжнар. наук. конф., 25-26 квітня 2012 р. – Горлівка : Вид-во ГДППМ, 2012. – С. 117-119.
5. Деякі питання порядку розповсюдження і демонстрування фільмів : постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2006 [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/20-2006-p>.
6. Савко М. В. Аудіовізуальний переклад в Беларусі [Електронний ресурс] / М. В. Савко. – 2013. – Режим доступу до статті : <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/38594/1/аудіовізуальний%20переклад.pdf>.
7. Szarkowska A. The Power of Film Translation [Електронний ресурс] / Agnieszka Szarkowska // Translation Journal. – 2005. – Vol. 9. – № 2. – Режим доступу до статті : <http://www.bokorlang.com/journal/32film.htm>.
8. Subtitling – An Issue of Speed? [Електронний ресурс]. – 2013. – Режим доступу : <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/tv-research/subt.pdf>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Вострецова Вікторія – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу Горлівського інституту іноземних мов ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”.

Наукові інтереси: аудіовізуальний переклад, історія перекладу, методика викладання перекладу, неологія, фразеологія.